

УДК 911.3

Кіптенко В.К.

ТИПОЛОГІЯ КРАЇН СВІТУ ЗА РІВНЕМ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Розглянуто підходи до визначення рівня глобалізації суспільного розвитку. Визначено групи країн з високим, середнім, нижче середнього та низьким рівнем глобалізації.

The approaches to globalization of social development are studied with further high, middle, lower- middle and low globalization level typology.

Постановка проблеми й аналіз останніх досліджень і публікацій. Принципово важливим інструментом пізнання різноманітної специфіки країн і регіонів є типологічний підхід до вивчення країн світу. Географічне країнознавство користується солідним доробком класифікацій та типологій країн світу, представлених у працях М.Алісова, С.Лаврова, В.Вольського, В. Юрківського, Б.Яценка та інших авторів. Наголос на сучасних оцінках таких сторін суспільного життя як глобальна конкурентоспроможність, інформаційно-мережева зрілість, інвестиційна ризикованість тощо вже поставлено Б. Яценко й автором у співпраці над основами теорії країнознавства [1].

Актуальність дослідження. Сучасні тенденції глобальних трансформацій у світосистемі висувають на порядок денний оцінки й підходи до аналізу такої ознаки як глобалізація суспільного розвитку. В останні роки формується й емпіричне підґрунття спроб типології країн світу щодо рівня глобалізованості суспільного і господарського життя. З огляду на це, *метою статті* став розгляд найрепрезентативніших на сьогоднішній день підходів до визначення рівня глобалізованості й виділення типів країн за цією ознакою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінка рівня глобалізованості суспільного розвитку країн за А.Т.Кearney [2] складається з 4 основних компонентів: *інтегрованість у глобальну економіку, міжкультурні особисті контакти, технологічна і політична взаємодія.* Дослідження, які проводяться з 1998 року, ґрунтуються на аналізі ситуації 62 країнах світу, які репрезентують 96% світового ВВП та 85% світового населення і параметризуються 12 ознаками: торгівля і ПП; міжнародні подорожі та туризм, міжнародний телефонний трафік, надходження іноземним працівникам і їх виплати в рідні країни, членство у міжнародних організаціях, внесок у миротворчі акції ООН, кількість ратифікованих міжнародних угод і урядові перерахування за позиками, кредитами і боргами.

Станом на 2005 р. 10 *найбільш глобалізованих країн* становили *Сінгапур, Ірландія, Швейцарія, США, Нідерланди, Канада, Данія, Швеція, Австрія і Фінляндія.* При цьому склад лідируючої 10, як і інших груп, є досить динамічним у хронологічному вимірі. Вже у 2006 р. на 4 місце догори піднялася *Австралія*, потіснивши, наприклад *Фінляндію.* *Ірландія*, яка визначалася найбільшою глобалізованістю у 2001-2002 рр., втратила свої позиції і вже у 2006 р. посідала лише 4 місце, що пояснюється значним зсувом акценту іноземного інвестування до країн Азії та Східної Європи. Найбільші позитивні зрушення в останні роки демонструють країни Латинської Америки. Більшість країн, за виключенням *Колумбії* та *Венесуели* (зважаючи на їх політико-ідеологічні настанови), постійно підвищують свій рейтинг. Значні позитивні зрушення спостерігалися у країнах-гігантах регіону - *Аргентині і Бразилії*, а також *Панамі і Перу.*

Дещо інакше від 2002 р. індекс глобалізації розраховується швейцарським інститутом KOF (Konjunkturforschungstelle der Eidgenoessische Technische Hochschule, Zurich) [3]. Найсучасніші дані (2007 р.) охоплюють 122 країни світу і вважаються достатньо репрезентативним і достовірним. Інтегральний індекс охоплює *економічний, соціальний і політичний виміри* глобалізації. При цьому під *глобалізацією* розуміється процес створення мереж мульти-континентальних зв'язків між суб'єктами суспільних відносин, носіями яких є різноманіття потоків, в тому числі людей, інформації та ідей, капіталу і товарів. Концептуально *глобалізація* розглядається як процес який розмиває національні кордони, інтегрує національні економіки, культури, технології та управління і формує

комплексні відносини спільної взаємозалежності. Вимірами глобалізації за індексом КОФ є:

- 1) **економічна глобалізація** характеризується як масштабні потоки товарів, капіталів та послуг, а також інформації і очікувань, які супроводжують ринкові обміни;
- 2) **політична глобалізація** визначається дифузією урядової політики;
- 3) **соціальна глобалізація** яка виражається як проникнення ідей, інформації, образів і людей.

Серед 10 **провідних економічно глобалізованих** країн *Люксембург, Сінгапур, Ірландія, Бельгія, Естонія, Нідерланди, Австрія, Швеція, Португалія та Велика Британія* (значення індексу від 98.49 до 86.12). До **високо глобалізованих в економічному сенсі** (індекс від 85.21 до 81.21) віднесено *Бахрейн, Фінляндію, Чехію, Угорщину, Чилі, Францію, Мальту, Канаду, Ізраїль, Ісландію, Іспанію, Швейцарію, Нову Зеландію. США* (73,00) посідають лише 39 місце поступаючись у групі країн із **середнім рівнем економічної глобалізованості** (значення індексу від 79,17 до 60,12) *Італії, Латвії, Панамі, Австралії, Литві, Кіпру, Данії, Словенії, Тринідад і Тобаго, Ямаїці, Хорватії, Малайзії, Греції, Польщі, Ботсвані, але випереджаючи Німеччину, Болгарію, Норвегію, Словаччину, Нікарагуа, Гайану, Сальвадор, Уругвай, Папуа Нову Гвінею, Коста-Ріку, Беліз, Південну Африку, Туреччину, Оман, Румунію, Китай, Колумбію, Філіппіни, Перу, Йорданію, Бразилію, Венесуелу та Республіку Корея.*

До групи із рівнем **економічної глобалізованості нижче середнього** (від 59,78 до 51,14) входить і *Україна* (55,20), посідаючи 75 місце, поступаючись *Кувейту, Намібії, Мексиці, Таїланду, Японії, Аргентині, Еквадору, Домініканській республіці, Замбії, Уганді, Тунісу та Гані*, але випереджаючи такі країни як *Росія, Малі, Нігерія, Барбадос, Албанія, Болівія, Індонезія та Парагвай.*

Значення індексу нижчі за 50 характеризують країни з **низьким рівнем глобалізованості**: *Чад, Багамські Острови, Гватемалу, Шрі Ланку, Того, Малаві, Мадагаскар, Фіджі, Зімбабве, Єгипет, Кот-д'Івуар, Алжир, Кенія, Пакистан, Камерун, Марокко, Гаїті, Маврикій, Бенін* (від 49,80 до 40,22), а також з дуже низьким (нижче 39,93): *Сенегал, Руанда, Індія, Бурунді, Нігер, Бангладеш, Іран, Танзанія, Демократична республіка Конго, Гвінея-Бісау, Сирія, ЦАР, Саудівська Аравія, ОАЕ, Габон, Конго, Непал, Сьєра Леоне, Гондурас і М'янма.*

За ознакою **соціальної глобалізованості 10 провідних** країн складають *Австрія, Сінгапур, Бельгія, Нідерланди, Данія, Швеція, Швейцарія, Велика Британія, ОАЕ та Канада* (значення індексу від 93,10 до 86,64). **Досить високий рівень** (від 85,52 до 82,78) визначає такі країни як *Чехія, Ісландія, Норвегія, Франція, Фінляндія, Німеччина та Австралія.* Лише 23 місце у групі з **середнім рівнем** (від 79,75 до 61,41) посідають *США* (77,82), поступаючись *Кувейту, Люксембургу, Ізраїлю, Словаччині та Португалії*, але залишаючи за собою *Ірландію, Угорщину, Іспанію,*

Мальту, Польщу, Естонію, Італію, Нову Зеландію, Багамські острови, Словенію, Саудівську Аравію, Кіпр, Малайзію, Грецію, Латвію, Росію, Хорватію, Ямаїку, Коста-Ріку, Литву, Бахрейн, Маврикій.

Україна (48 місце, 57,79) знаходиться в групі з рівнем **нижче середнього** (від 59,84 до 50,26) разом із Оманом та Йорданією, випереджаючи Панаму, Фіджі, Болгарію, Барбадос, Республіку Корею, Японію, Сальвадор, Беліз, Аргентину, Чилі, Уругвай, Нікарагуа, Мексику, Китай, Румунію, Гондурас, Домініканську республіку.

До групи із **низькими значеннями** індексу (від 49,69 до 40,85) входять Колумбія, Габон, Венесуела, Намібія, Еквадор, Південна Африка, Туреччина, Гватемала, Гана, Марокко, Тринідад і Тобаго, Гайана, Таїланд, Філіппіни, Парагвай, Шрі-Ланка, Перу, Малаві, Ботсвана, Зімбабве, Бразилія. Значення індексу **дуже низького рівня** (від 39,74 і нижче) формують групу у складі: Замбії, Пакистану, Сенегалу, Болівії, Єгипту, Кот-д'Івуар, Кенії, Папуа Нової Гвінеї, Індії, Індонезії, Того, Беніну, Уганди, Тунісу, Танзанії, Конго, Албанії, Гвінеї-Бісау, Руанди, Сирії, Камеруну, Нігерії, Мадагаскару, Бурунді, Чаду, ЦАР, Непалу, Сьєра Леоне, Алжиру, Ірану, Демократичної республіки Конго, Нігеру, Малі, Гаїті, Бангладеш, М'янми.

Вимір **політичної глобалізації** співвідноситься із методикою А.Т.Кearney (2001-2006) і враховує кількість посольств та високо посадових представництв у країні, кількість міжнародних організацій, у роботі яких бере участь країна, а також кількість миротворчих місій ООН, у яких бере участь країна.

10 **провідних** у цьому відношенні країн у 2007 р. склали Франція, США, Росія, Велика Британія, Канада, Німеччина, Швеція, Італія, Австрія, Бельгія (індекс від 98,06 до 93,37). **Високим рівнем політичної глобалізованості** (завершальне значення індексу 81,88) характеризуються Китай, Єгипет, Індія, Іспанія, Польща, Данія, Аргентина, Японія, Туреччина, Нідерланди, Фінляндія, Бразилія, Республіка Корея, Швейцарія, Нігерія, Португалія, Малайзія, Пакистан, Румунія, Греція, Чехія, Австралія, Південна Африка, Угорщина. Україна (76,97), посідаючи 39 місце, входить до групи **середнього рівня**. Її більш успішними сусідами за рейтингом є Йорданія (79,37), Марокко, Індонезія, Норвегія, а поступаються Кенія (75,90), Філіппіни, Алжир, Сенегал, Чилі, Ірландія, Туніс, Перу, Болгарія, Таїланд, Уругвай, Бангладеш, Гана, Хорватія, Словаччина, Іран, Нова Зеландія, Замбія, Болівія, Шрі-Ланка, Кот-д'Івуар (60,31).

Групу країн з **рівнем політичної глобалізованості нижче середнього** (від 59,91 до 50,92) формують Танзанія, Еквадор, Камерун, Мексика, Парагвай, Непал, Бенін, Гватемала, Словенія, Нігер, Намібія, Венесуела, Малі, Сальвадор.

Низький рівень політичної глобалізованості (від 49,49 до 40,98) відзначає сучасний суспільний розвиток Демократичної республіки Конго, Сінгапуру, Того, Саудівської Аравії, Домініканської республіки, Литви,

Уганди, Кувейту, Габону, Гондурасу, Колумбії, Албанії, Ямайки, Малаві, Естонії, Маврикію, Фіджі, Ізраїлю, Чаду. **Найменш глобалізованими у політичному сенсі** виявилися ОАЕ (38,26) і слідуючи за ними Мадагаскар, Сирія, Сьєра Леоне, Люксембург, Гвінея-Бісау, Зімбабве, Коста-Ріка, Кіпр, Панама, Нікарагуа, Латвія, Бахрейн, Оман, Тринідад і Тобаго, Ісландія, Гаїті, Конго, Гайана, Мальта, М'янма, Папуа Нова Гвінея, Ботсвана, ЦАР, Беліз, Руанда, Барбадос, Бурунді, Багамські острови.

Інтегруючи результати за 3 основними складовими до 10 **найбільш глобалізованих** країн віднесено Бельгію, Австрію, Швецію, Велику Британію, Нідерланди, Францію, Канаду, Швейцарію, Фінляндію, Чехію (інтегральний індекс зменшується від 91,96 до 84,46). *Сполучені Штати* (80,83) посідають лише 19 місце, поступаючись Данії, Ірландії, Португалії, Іспанії, Німеччині, Сінгапуру, Угорщині та Австралії, та випереджаючи Італію (80,61). До групи **середньо-глобалізованих країн** входить і Україна (50 місце, індекс - 61,83), випереджаючи після Польщі (78,2), Норвегії, Малайзії, Греції, Люксембургу, Нової Зеландії, Словаччини, Естонії, Ізраїлю, ОАЕ, Росії, Чилі, Хорватії, Словенії, Ісландії, Болгарії, Китаю, Кореї, Йорданії, Японії, Аргентини, Мальти, Кувейту, Туреччини, Румунії, Литви, Ямайки, Кіпру та Південної Африки (62,45), такі країни як Уругвай (61,69), Латвію, Бахрейн (60,93).

Групу країн з **рівнем нижче середнього** (від 59,60 до 50,33) відкриває Бразилія, за якою розташувалися Філіппіни, Сальвадор, Панама, Перу, Таїланд, Гана, Мексика, Коста-Ріка, Еквадор, Єгипет, Гондурас, Намібія, Венесуела, Саудівська Аравія, Нігерія, Марокко, Пакистан, Колумбія, Туніс, Замбія, Домініканська республіка, Оман, Нікарагуа, Індонезія, Тринідад і Тобаго, Парагвай.

Низький рівень глобалізації (від 49,98 до 40,06) визначає такі країни як Гватемала, Індія, Шрі-Ланка, Габон, Кенія, Болівія, Маврикій, Сенегал, Фіджі, Багамські острови, Гайана, Беліз, Ботсвана, Алжир, Кот-д'Івуар, Уганда, Малаві, Барбадос, Танзанія, Малі, Того, Албанія, Бенін, Папуа Нова Гвінея, Камерун, Гвінея Бісау, Зімбабве. Замикаючими з **дуже низьким рівнем** є Чад (39,56), Сирія, Конго, Мадагаскар, Бангладеш, Демократична республіка Конго, Непал, Іран, Нігер, Сьєра Леоне, Руанда, Гаїті, М'янма, ЦАР та Бурунді.

Оцінки за методикою А.Т.Кearney привертають увагу і до **екологічної ситуації**, відзначаючи, що з 10 лідерів глобалізованості США, Австралія, Канада і Сінгапур виступають і **найбільш екологічно забрудненими** країнами світу. В той же час серед 10 „**екологічно чистих**” країн традиційно представлені Швеція і Швейцарія. Зворотній бік ситуації: **низький рейтинг глобалізації і високий рівень екологічної небезпеки** є рисами притаманними Ірану, Росії і Саудівській Аравії.

Висновки. Практичне слідування одному з основоположних принципів географічного країнознавства, який полягає у конкретності у поєднанні з глобальністю вимагає доповнення існуючих типологій. Власне,

запропонований у статті варіант опрацьовується методами математичної статистики для подальшої ґрунтовної географічної інтерпретації.

1.Яценко Б.П., Бабарицька В.К. Країнознавство: основи теорії. – К., 2009.2.Globalization Index 2007 - www.atkeartney.com 3.Index of Globalization 2010 - <http://globalization.kof.ethz.ch>